

KRZYSZTOF KUPIŃSKI

Wyższa Szkoła Humanistyczna Towarzystwa Wiedzy Powszechnej w Szczecinie
ORCID 0000-0003-3885-7475

IDEOLOGICZNY WYMIAR WYCHOWANIA W LICEUM PEDAGOGICZNYM W KONINIE NA PODSTAWIE ZAPISÓW KRONIKI SZKOLNEJ 1947-1950

Ilość zachowanych materiałów dotyczących Państwowego Liceum Pedagogicznego w Koninie jest wystarczająca do opracowania oddzielnej monografii. Większość dokumentów związanych z funkcjonowaniem szkoły znajduje się w Archiwum Kuratorium Oświaty w Poznaniu i składa się 370 tomów z okresu 1947-1996. Są to w większości protokoły rady pedagogicznej, arkusze ocen, dokumentacja egzaminów, listy płac, dokumenty księgowo, dokumentacja kontroli zewnętrznych, ubezpieczeń zbiorowych, remontów i inwestycji itp. Wiele materiałów odnoszących się bezpośrednio i pośrednio do tej szkoły znajduje się w konińskim oddziale Archiwum Państwowego w Poznaniu w dokumentacjach Inspektoratu Szkolnego w Koninie i Powiatowej Rady Narodowej w Koninie. Zachowane archiwalia mogą posłużyć w przyszłości do przygotowania opracowania opisującego szkołę w szerszym kontekście funkcjonalno-historycznym Wielkopolski Wschodniej. Pełne badawcze potraktowanie tej jednostki kształcenia nauczycieli jest o tyle ważne, że przez okres pięćdziesięciu lat ukończyło ją wielu pedagogów, którzy współtworzyli system szkolny i wychowawczy w tym regionie. Na rynku wydawniczym ukazało się w latach dziewięćdziesiątych opracowanie okolicznościowe wydane staraniem Stowarzyszenia Absolwentów Szkół Pedagogicznych w Koninie pt. *50 lat kształcenia nauczycieli. Konin 1947-1997*. Retrospektywnie i w organizacyjnej ciągłości przedstawiono w nim historię Państwowego Liceum Pedagogicznego, które w latach siedemdziesiątych zastąpione zostało przez Studium Wychowania Przedszkolnego, a w ostatnim okresie działalności zostało przekształcone w Kolegium Nauczycielskie. W przywołanym opracowaniu składowe procesy kształcenia zostały opisane, ale w stopniu dalece niewystarczającym, gdyż były pisane z perspektywy przyczynkarsko-jubileuszowej bez właściwej i krytycznej perspektywy badawczej. Zebrane i opublikowane informacje wymagają pogłębienia i osadzenia w kontekście historycznym i politycznym, w jakim kształcono nauczycieli w powiecie konińskim do roku 1975, tj. do zmiany administracyjnej i organizacyjnej ówczesnego państwa, a tym samym i administracji oświatowej.

Dokumenty urzędowe wykorzystywane w badaniu zjawisk, instytucji i zachodzących w nich procesów dostarczają cennych informacji, bo odnotowują oficjalną narrację dotyczącą kształcenia i wychowania czynników oficjalnych. Niemniej dla pełnego oglądu badanego obszaru ważne są dokumenty mniej oficjalne jak wspomniana wyżej książka czy

kroniki szkolne¹, które odnotowywały i opisywały wydarzenia, których nie można znaleźć w dokumentach formalnych albo, jeśli już, to w formie bardzo okrojonej i statystycznej.

Po likwidacji Kolegium Nauczycielskiego cała dokumentacja aktowa została przekazana do Zespołu Archiwum Zakładowego w Kuratorium Oświaty w Poznaniu, natomiast kronika Państwowego Liceum Pedagogicznego w Koninie² zawierająca zapisy z okresu 1947-1964, jako dokument przyczynkarski nie został przyjęty do Archiwum i jako taki został zachowany w prywatnych zbiorach. Z tego też powodu i ograniczonego dla badań dostępu zapisy tej kroniki stanowią kanwę niniejszego artykułu prezentującego zakres i skalę ideologizacji oświaty realizowanej w Liceum. Horyzont czasowy stanowią lata 1947-1950, to jest okres od powstania Liceum do końca rządów w ministerstwie oświaty Stanisława Skrzyszewskiego i zespołu współpracowników, z którymi wdrażał sowiecki model wychowania i organizacji szkolnictwa.

RYTUALIZACJA ŻYCIA SZKOLNEGO

Nowa rzeczywistość polityczna, w jakiej przyszło odbudowywać szkolnictwo po okresie II wojny światowej, a zwłaszcza po sfałszowanych w styczniu 1947 roku wyborach do sejmu ustawodawczego, wymuszała odejście od akceptowanych przez większość społeczeństwa form życia publicznego i zastępowała je nowymi formami. Nie byłoby w tym nic nadzwyczajnego, gdyby nie fakt, że nowe wartości, które wprowadzono, były w opozycji do zastanych i były związane z ideologią komunistyczną, którą kierownictwo ministerstwa oświaty³ – ukształtowane w Związku Sowieckim – starało się implementować za pośrednictwem podległych kuratoriów i inspektoratów oświaty.

O ile w okresie do 1947 roku w oficjalnych wypowiedziach i decyzjach władz dopuszczano swobodny udział w rekolekcjach czy uroczystościach kościelnych organizowanych obok nowych świąt państwowych, o tyle po całkowitym przejęciu władzy uznano, że szkoła ma mieć charakter „demokratyczny”, a więc taki, w którym czynniki niezależne od partii komunistycznej i ich politycznych satelitów, nie mogą wpływać na wychowanie i kształcenie młodzieży.

Kwestie wyznaniowe nie miały [...] początkowo dla władz komunistycznych priorytetowego znaczenia w realizacji ich projektu politycznego. Etap przejmowania i instalowania władzy wykluczał wnikanie się w dodatkowe walki [...], komuniści, zmierzając do etapowej realizacji tzw. reform, koncentrowali się najpierw na ustroju, później gospodarce, a na końcu na człowieku⁴.

W relacji wspomnianego wyżej wydawnictwa okolicznościowego dotyczącego Liceum rolę organizacji młodzieżowych przedstawiono jako coś pozytywnego i bez ideologiczne-

¹ Więcej na ten temat zobacz: P. Gołdyn, *Źródła do dziejów szkolnictwa w Polsce w XX wieku. Sprawozdania szkolne – protokoły rad pedagogicznych – kroniki szkolne*, Poznań 2019; tenże, *Kronika szkolna jako nie(d)ocenione źródło do dziejów regionalnej*, [w:] *Badania historyczne w pedagogice. Konteksty źródłowe*, red. W. Szulakiewicz, Toruń 2015, s.111-131.

² W niniejszym artykule będzie używany skrót „Liceum” lub „Liceum Pedagogiczne”

³ Zobacz: W. J. Chmielewski, *Stanisław Skrzyszewski wobec ludzi nauki: W świetle własnych notatek, listów i pism (1944-1950)*, Warszawa 2014.

⁴ A. Dziurok, *Priorytety polityki wyznaniowej władz Polski „Ludowej” w okresie stalinowskim 1944-1949*, „Glaukopis” 2016, nr 33, s. 227-228.

go oddziaływania na młodzież. Wymieniono w nim Organizację Młodzieży Towarzystwa Uniwersytetu Robotniczego (OMTUR), która była młodzieżową emanacją PPS, Związek Młodzieży Wiejskiej „WICI” czy Związek Harcerstwa Polskiego. Ich główną aktywność przedstawiano jako zbieranie książek, funduszy na odbudowę Warszawy czy prace przy porządkowaniu otoczenia szkoły i pomoc w remoncie itp. Z punktu widzenia rządzących ważne dla skuteczności prowadzonej ideologizacji było utworzenie w Liceum Związku Młodzieży Polskiej (ZMP), który był przybudówką komunistycznej Polskiej Partii Robotniczej (PPR). Pojawienie się tej organizacji w szkole zakończyło faktyczną i formalną neutralność światopoglądową i polityczną szkolnictwa średniego. PPR za pośrednictwem tej organizacji przejmowało kontrolę nad wszelką aktywnością, która dotąd była realizowana samodzielnie i pluralistycznie przez różnego rodzaju formy zrzeszania się młodzieży. ZMP prowadził agresywną agitację na rzecz oficjalnej linii partii komunistycznej. Inne płaszczyzny ideologizacji młodzieży Liceum Pedagogicznego realizowane były poprzez powołane w roku szkolnym 1949/1950 roku Towarzystwa Przyjaźni Polsko-Radzieckiej i Polskiego Czerwonego Krzyża (PCK)⁵.

Inauguracja nowo powołanej szkoły kształcącej nauczycieli miała miejsce 16 września 1947 i wtedy jeszcze nie pozwolono sobie na wyeliminowanie z oficjalnego rytuału tej uroczystości obecności czynnika kościelnego. Wzięto pod uwagę środowisko i otoczenie społeczne, z jakiego wywodzili się przyszli nauczyciele, dając sobie dłuższą perspektywę czasową na zmiany w tym zakresie. Inauguracja działalności nowo otwartego Liceum Pedagogicznego rozpoczęła się mszą świętą, którą celebrował i kazanie wygłosił ksiądz Świniarski. Kolejnym punktem był szkolny poranek, podczas którego przemówił pierwszy dyrektor Liceum Kazimierz Stasiński. Uroczystość zakończono odśpiewaniem „Roty”⁶. Natomiast kolejna inauguracja roku szkolnego w Liceum miała zmienioną oprawę i cieszyła się dużym zainteresowaniem czynnika politycznego. Było to oznaką podjęcia, w związku z planowanym zjednoczeniem PPR i PPS, ofensywy ideologicznej i zamiarem uzyskania wpływu na wychowanie i kształcenie młodzieży zgodnie z przyjętymi założeniami skrywanymi pod mało precyzyjnymi w oficjalnym przekazie określeniami jak „demokratyzacja”, „postęp” czy „odbudowa”. O ile kłamrą spinającą uroczystość były jeszcze elementy o charakterze religijno-patriotycznym (na początku nabożeństwo, a na końcu „Rota”), o tyle już treść i program nasycone były elementami ideologiczno-politycznymi: przemówienie przedstawiciela szkolnego ZMP oraz delegata zarządu wojewódzkiego ZMP, a także starosty powiatowego⁷.

O ile rządzący przywiązywali wagę do rocznic i wydarzeń związanych z symboliką polityczno-ideologiczną, o tyle już uświęcony tradycją dzień zakończenia roku szkolnego i to pierwszego roku nowo utworzonej szkoły kształcącej kadry oświatowe, został zignorowany. Po tradycyjnym nabożeństwie i następującym po nim poranku, podczas którego dyrektor szkoły podsumował osiągnięcia uczniów, znalazło się miejsce na wewnątrzszkolny akcent polityczny. Prezes szkolnego Związku Młodzieży Polskiej zrelacjonował proces zjednoczenia organizacji młodzieżowych, które nastąpiło podczas

⁵ Z. Michalak, *Z dziejów Państwowego Liceum Pedagogicznego w Koninie. 1947-1969*, [w:] *50 lat kształcenia nauczycieli. Konin 1947-1997*, red. Z. Maciejewski, Konin 1997, s. 11-24, s. 21-22.; Autorzy tego opracowania na stronie 22 piszą, że w 1950 roku w Liceum powstał Związek Młodzieży Wiejskiej. Jest to błąd, gdyż w 1948 roku wszystkie organizacje młodzieżowe zostały przymusowo wcielone do Związku Młodzieży Polskiej. ZMW odrodził się dopiero po rozpadzie ZMP w 1957 roku.

⁶ *Kronika Państwowego Liceum Pedagogicznego w Koninie 1947-1964*, wpis z 16 września 1947 r.

⁷ *Tamże*, wpis z 1 września 1948 r.

ogólnokrajowej fety we Wrocławiu, w której uczestniczyli najwyżsi dygnitarze partyjni i rządowi. W zapisie kronikarskim dotyczącym zakończenia roku szkolnego odnotowano część artystyczną w wykonaniu uczniów szkoły oraz spektakularnie zaznaczono nieobecność zaproszonych gości: „udział czynnika społecznego i politycznego był słaby”⁸.

Rok później wspomniany czynnik społeczny i polityczny dopisał, a wynikało to z wytycznych, jakie otrzymały organizacje szczebla miejskiego i powiatowego, które miały mieć na uwadze i w pieczy kształcenie młodzieży. Dlatego zakończenie kolejnego roku szkolnego odbyło się już z udziałem „przedstawicieli partii, wojska i organizacji społecznych”⁹.

Szkoła rozumiana jako składowa całego systemu kształcenia stała się głównym polem boju o dusze dzieci i młodzieży, dlatego oprawa rozpoczęcia roku szkolnego 1949/1950 miała szczególnie uroczysty charakter. 31 sierpnia po południu urządzono na placu Stalina (obecnie plac Zamkowy) w Koninie uroczystość z udziałem władz oświatowych. Po przemówieniu inspektora szkolnego odbył się pochód ulicami miasta, w którym przemaszowała młodzież wraz z orkiestrą. Następnego dnia, już na terenie Liceum, miała miejsce inauguracja szkolna z udziałem czynników politycznych. Na pierwszym miejscu odnotowano obecność delegatów PZPR, później wojska, Komitetu Opiekuńczego (Kopalnia Węgla Brunatnego), związków zawodowych i ZMP. Szczególna rola przypadła prezesowi powiatowego komitetu ZMP, który wręczył młodzieży dyplomy w dowód uznania za pracę społeczno-polityczną. Po części oficjalnej zaproszeni goście zostali podjęci przez dyrektora lampką wina, a wieczorem urządzono dla młodzieży zabawę taneczną. Kronikarz zanotował, że z okazji inauguracji roku szkolnego budynek szkoły został przyozdobiony flagami i „portretami najwyższych dostojników Państwa i twórców socjalizmu (Marks, Engels, Lenin, Stalin)”¹⁰. Zwraça uwagę fakt, że podczas opisanej uroczystości nie odnotowano w kronice obecności duchownych katolickich, a tym bardziej nie wspomniano o odprawieniu nabożeństwa. Ceremoniał świecki i wartości komunistyczne w całości wypełniły treścią inaugurację roku szkolnego.

Wszystkie grupy społeczne w Polsce w tamtym okresie były poddawane indoktrynacji, ale młodzież jako najbardziej podatna i jeszcze bez utrwalonego światopoglądu, w sposób szczególny była na celowniku władz. Z inicjatywy władz centralnych organizowane były Miesiące Pogłębiania Przyjaźni Polsko-Radzieckiej, celebrowane Barbórka – święto górników, rocznica powstania Komunistycznej Partii Polski, Dzień Zwycięstwa czy święta narodowe państw demokracji ludowej¹¹. O pewną cykliczność związaną z rytualizacją przyjaźni ze Związkiem Sowieckim dbało ministerstwo oświaty, które za pośrednictwem kuratoriów i inspektoratów szkolnych wysyłało instrukcje, w których wskazywało, w jaki sposób o tym mówić podczas obowiązkowych pogadanek. Wskazywano też cele, jakie chciano w ramach tych działań uzyskać, to jest wywołać w świadomości dzieci i młodzieży przekonanie, że „nowy ustrój ZSRR [jest] oparty na sprawiedliwości społecznej [...] utrwalił nasze granice na Odrze i Nysie”¹². Wśród ważnych

⁸ *Tamże*, wpis z 26 czerwca 1948 r.

⁹ *Tamże*, wpis z 26 czerwca 1949 r.

¹⁰ *Tamże*, wpisy z 31 sierpnia i 1 września 1949 r.

¹¹ E. Świętochowska, *Uroczystości szkolne jako forma indoktrynacji dzieci i młodzieży w latach 1944-1956*, [w:] *To idzie młodość. Młodzież w ideologii i praktyce komunizmu*, red. D. Magier, Lublin 2016, 193-204, 193-195.

¹² Archiwum Państwowe w Poznaniu, Oddział w Koninie (dalej: APPO/K), Inspektorat Szkolny w Koninie (dalej: ISK), sygn. 2, *Okólnik nr 71*, k. 120.

wydarzeń szkolnych prezentowanego okresu pojawiły się takie okoliczności jak Święto Ludzi Pracy (1 maja), rocznica PKWN (22 lipca), Bitwa pod Lenino (12 października), rocznica rewolucji bolszewickiej (7 listopada), urodziny Stalina czy Lenina, a także okolicznościowe akcje o charakterze politycznym, jak wybory, zbieranie podpisów pod różnego rodzaju akcjami politycznymi inspirowanymi na szczeblu państwowym.

W pierwszym roku funkcjonowania Liceum, już 7 października odbyła się akademia polsko-radziecka, natomiast 12 października na lekcjach historii przeprowadzono pogadanki o znaczeniu bitwy pod Lenino, którą przedstawiano tak, aby wytworzyć mit założycielski odrodzonej pod wodzą komunistów armii polskiej. W okresie Wszystkich Świętych licealiści uporządkowali groby żołnierzy sowieckich, a 7 listopada 1947 roku w trzydziestą rocznicę rewolucji bolszewickiej złożyli wieńce przed pomnikiem sowieckich bohaterów¹³. Nie będzie żadnym nadużyciem stwierdzenie, że podejmowane w związku z wymienionymi okolicznościami działania, nie miały charakteru spontanicznego, ale były świadomie sterowane przez czynniki polityczne zarządzające oświatą.

Rok później ta sama rocznica została w większym stopniu nasycona treściami ideologicznymi, bo obok hymnu „Jeszcze Polska nie zginęła” odśpiewano hymn Związku Sowieckiego. Obchody te połączono z „Miesiącem Pogłębienia Przyjaźni Polsko-Radzieckiej”, podczas których oficer z wojskowej Rejonowej Komendy Uzuppełnień przedstawił referat na temat bitwy, a przedstawiciel uczniów omówił zdobycze kulturalne Związku Radzieckiego. Nie zabrakło recytacji i pieśni, w tym jedna w języku rosyjskim. Kronikarz skrzętnie odnotował absencję czynnika społecznego, który mimo zaproszeń nie pojawił się podczas uroczystego poranka¹⁴. Kolejną odsłoną tych obchodów był zorganizowany kilka dni później „Marsz Lenino”, podczas którego młodzież Liceum wystawiła osiem drużyn, z których pięć zdobyło nagrodę. Ta forma ideologizacji łączyła przekaz światopoglądowy z zabawą i współzawodnictwem¹⁵.

ORGANIZACJE MŁODZIEŻOWE

Pomiędzy mszą inaugurującą pierwszy rok szkolny w Państwowym Liceum Pedagogicznym a Bożym Narodzeniem władze oświatowe poleciły kierownictwu szkoły, aby umożliwiło odbycie spotkań informacyjnych dla organizacji młodzieżowych powiązanych z partiami i stronnictwami tzw. Bloku Demokratycznego. I tak już 29 października 1947 jako pierwsi w Liceum pojawili się przedstawiciele związanego z PPR Związku Walki Młodych (ZWM). W spotkaniu wzięli udział delegaci ZWM z Poznania i Konina oraz reprezentant PPR z Konina (Pacześny) oraz szef konińskich struktur ZWM (Lipiński). Uwagę w zapisach Kroniki zwraca stosowane określenie „obywatel” zamiast zwyczajowego i naturalnego dla języka polskiego „pan”. W kronice odnotowano, że do ZWM zapisało się trzydzieścioro uczniów liceum¹⁶.

Kilkanaście dni później, 9 listopada, pojawili się w szkole przedstawiciele OMTUR (Organizacja Młodzieży Towarzystwa Uniwersytetu Robotniczego) młodzieżówki Polskiej Partii Socjalistycznej (PPS). Po tym spotkaniu sześcioro uczniów zdecydowało się przystąpić do tej organizacji. Skromniejsza rekrutacja mogła wynikać z pierwszeństwa,

¹³ *Kronika Państwowego Liceum Pedagogicznego...*, wpisy z 7 października 7 listopada 1947 r

¹⁴ Tamże, wpis z 18 października 1948 r.

¹⁵ Tamże.

¹⁶ Tamże, wpis z 29 października 1947 r.

jakie przypadło w udziale ZWM, ale i możliwych formach sterowania młodzieżą przez agencję tak, aby, chcący podjąć aktywność polityczną, wybrali konkretną młodzieżówkę¹⁷.

W 1948 roku rządzący Polską poczuli się na tyle silni, że postanowili przeprowadzić w skali całego kraju ofensywę ideologiczną, której motywem przewodnim było zjednoczenie Polskiej Partii Robotniczej i Polskiej Partii Socjalistycznej. Zanim jednak to nastąpiło przystąpiono do wymuszania za pośrednictwem ZWM uniformizacji organizacji młodzieżowych, które, z wykorzystaniem siły aparatu państwa, przeprowadzono podczas Kongresu Jedności Młodzieży 20 i 21 lipca. Nowa organizacja przyjęła nazwę Związek Młodzieży Polskiej. Nadano temu wydarzeniu rangę państwową, bo uczestniczył w nim Bolesław Bierut. Głównym przesłaniem operacji była jedność jako dziejowa konieczność i skuteczna siła w budowie socjalizmu¹⁸. Zaplanowane i zrealizowane z żelazną konsekwencją jednoczenie organizacji młodzieżowych nie mogło obejść się bez wpływu na funkcjonowanie ich w Liceum Pedagogicznym. W szkole pod wpływem czynników politycznych zaczął funkcjonować komitet jedności organizacji młodzieżowych, a po wspólnym zebraniu, które miało miejsce 14 maja 1948 r., postanowiono, że odtąd funkcjonujące w szkole organizacje (ZWM, OMTUR, ZMW „Wici” i MD) będą obradować wspólnie. Kilka dni później zorganizowano wspólną świetlicę ze symbolami wszystkich organizacji tworzących Komitet Jedności i zaproszono starostę powiatu, który uczestniczył w wspólnym zebraniu¹⁹. Obecność starosty, będącego jednocześnie członkiem PPR sankcjonowała i zarazem egzekwowała realizację decyzji władz partyjnych i państwowych.

Dzisiaj może budzić wątpliwość forma i swoisty niemalże religijny rytuał fetowania osób ważnych dla systemu i jego pomniejszych instytucji. Organizacją ZMP w Liceum opiekowała się Maria Raciborska, która podczas specjalnie zorganizowanej uroczystości, poza zwyczajowymi kwiatami, otrzymała także podarki. Imieniny opiekunki tej komunistycznej organizacji były na tyle ważne, że wziął w nich udział wizytator Kuratorium Okręgu Szkolnego Poznańskiego. W wypowiedzi podczas tej uroczystości wizytator podkreślił, że obchodzenie imienin opiekunów ma walor wychowawczy, a dyrektor Stasiński podniósł zasługi solenizantki dla ZMP i internatu²⁰.

ZMP od momentu powstania, ale i w zamierzeniu decydujących o zjednoczeniu organizacji młodzieżowych, miało stać się zaczynem nowej ideologicznej obrzędowości ze swoistymi relikwiami w postaci sztandarów, wokół których miała się jednoczyć i działać organizacja. Wydarzeniem, które o tym zdecydowało, było wręczenie Związkowi Młodzieży Polskiej we Wrocławiu sztandaru przez przedstawiciela Komsomołu²¹, dlatego nie dziwi, że także na szczeblu lokalnym pomniejsze organizacje ZMP miały fundowane i wręczone sztandary, które wykorzystywano podczas manifestacji, przemarszów czy akademii. Jeszcze przed obchodami 1 Maja w Cukrowni Goślawice młodzież Liceum Pedagogicznego z dyrektorem i opiekunką licealnego koła ZMP wzięli udział w nadaniu sztandaru Związku Młodzieży Polskiej. Przedstawiciele Liceum uświetnili to wydarzenie godzinnym programem artystycznym²². Uważny czytelnik zapisów kroniki szkolnej

¹⁷ Tamże, wpisy z 29 października i 9 listopada 1947 r.

¹⁸ J. Król, *To idzie młodość. Związek Młodzieży Polskiej w szkole średniej ogólnokształcącej w latach 1948-1957*, Kraków 2011, 27, 59-62.

¹⁹ *Kronika Państwowego Liceum Pedagogicznego...*, wpis z 14 maja 1948 r.

²⁰ Tamże, wpis z 8 grudnia 1948 r.

²¹ J. Król, *To idzie młodość...* s. 69-71.

²² *Kronika Państwowego Liceum Pedagogicznego...*, wpis z 24 kwietnia 1949 r.

zauważy, że artystyczne zdolności uczniów Liceum wielokrotnie wykorzystywano dla uświetniania różnych wydarzeń o charakterze politycznym.

Indoktrynacja i ideologizacja oświaty zataczała coraz szersze kręgi. Poligonem doświadczalnym stały się licea pedagogiczne i wszystkie formy kształcenia nauczycieli. Chciano uformować nauczyciela na miarę nowego świetlanego ustroju tak, aby nauczyciel przekazywał tę nową formułę człowieka swoim uczniom i wychowankom. Pierwszym elementem zmian związanym z tzw. demokratyzacją szkolnictwa była odczuwalna szersza obecność ZMP w obszarach, które do tej pory zastrzeżone były dla nauczycieli i rady pedagogicznej. W tej sytuacji zwraca uwagę zapis w *Kronice*, który referuje, że na zarządzenie władz oświatowych omawiane były z kołami klasowymi ZMP wyniki nauczania, a zwłaszcza przyczyny ocen niedostatecznych. Chciano podjąć jakieś środki zaradcze, natomiast ZMP w kolejnym dniu (kronikarz skrupulatnie odnotował, że miało to miejsce w Popielec) zorganizował „manifestacyjne zebranie uczniów i wychowawców w tej sprawie, w czasie której Związek Młodzieży Polskiej powziął w tej sprawie odpowiednią rezolucję”²³. Niestety w zapisie kronikarskim nie przytoczono treści tej rezolucji, choć można się spodziewać, że formą i treścią nie odbiegała od wielu podobnych podejmowanych w tamtym czasie i odwoływała się do budowy socjalizmu, moralności socjalistycznej, współzawodnictwa itp.

W następnym roku po zjednoczeniu organizacji młodzieżowych Związek Młodzieży Polskiej w powiecie konińskim liczył 1897 członków, w tym 43 robotników, 157 rolników, 913 uczniów, 75 pracowników umysłowych i 409 innych²⁴.

PRZYJAŹŃ ZE ZWIĄZKIEM SOWIECKIM

Nowa obrzędowość i rytualizacja życia szkolnego wymuszana była poleceniami inspektora szkolnego, który, realizując odgórne polecenia, przysyłał stosowne instrukcje opisujące co i w jakiej formie świętować. Na przykład z Okólnika nr 10 wystosowanego w 1948 roku jasno wynika, że obchody rocznicy powstania Armii Sowieckiej są zarządzeniem Ministerstwa Oświaty, które za pośrednictwem Kuratorium Okręgu Szkolnego Poznańskiego dotarło do Inspektoratu w Koninie. Zaznaczono w tym okólniku, aby

[...] zostały zorganizowane odpowiednie pogadanki i uroczystości szkolne. [...] Jest to równocześnie okres trzeciej rocznicy wielkiej ofensywy wyzwoleniczej krajów słowiańskich spod okupacji hitlerowskiej wiosną 1945 roku.

W tym samym dokumencie polecono, by nauczyciele i młodzież wzięli udział w uroczystościach zewnętrznych organizowanych przez Towarzystwo Przyjaźni Polsko-Radzieckiej. W ten sposób chciano w przestrzeni publicznej wywołać wrażenie spontanicznej i oczywistej wdzięczności wobec nowego suwerena, jakim dla Polski stał się Związek Sowiecki²⁵. Zgodnie z przytoczonym wyżej poleceniem urządzono w Liceum uroczysty poranek z okazji trzydziestolecia Armii Sowieckiej. To już kolejna data

²³ Tamże, wpis z 2 marca 1949 r. O podobnych akcjach w innych liceach pedagogicznych pisze również: W. Chmielewski, *Licea pedagogiczne formą kształcenia nauczycieli szkół podstawowych w latach 1944-1956*, „Przegląd Historyczno-Oświatowy” 2007, nr 1-2, s. 81-95.

²⁴ A. Choniawko, *Podstawowe problemy rozwoju i działalności PZPR w Wielkopolsce wschodniej w latach 1948-1975*, „Rocznik Koniński”, 1979, nr 7, 103-104.

²⁵ APPO/K, ISK, sygn. 2, Okólnik nr 10, k. 87.

w kalendarzu świeckiego i komunistycznego rytuału, która znalazła miejsce w obrzędowości szkolnej. Obchody rozpoczęto odśpiewaniem hymnu „Jeszcze Polska nie zginęła”, ale zaraz po nim śpiewano pieśni żołnierskie, dwie deklamacje, jedną pieśń po rosyjsku i odczytano wydany z okazji rocznicy rozkaz marszałka Żymierskiego do wojska polskiego. Zaskakuje nieco, że mimo nasilającej się ideologicznej ofensywy na koniec poranka odśpiewano „Rotę”, która swą wymową i treścią była w opozycji do wartości niesionych przez Armię Czerwoną i komunizm²⁶. Dwa lata później z okazji kolejnej rocznicy w programie uroczystości znalazły się już wyłącznie pieśni mieszczące się w kanonie ideologii rewolucyjnej, takie jak „Śladem żołnierza” czy „Hymn rewolucyjny”²⁷. Poprzez okólniki i zalecenia inspektoratu szkolnego docierały instrukcje i ramowe scenariusze, które eliminowały elementy niemieszczące się w „demokratyzacji” oświaty i wychowania młodzieży²⁸. Kolejna rocznica powstania Armii Sowieckiej była bardziej rozbudowana w formie i treściach. Na uwagę zasługuje zapis, że jednym z punktów inauguracyjnych te obchody było odśpiewanie sowieckiego hymnu²⁹.

System polityczny budowany w Polsce przybierał wiernopoddańczy charakter w relacjach ze Związkiem Sowieckim i przejawiał się w wielu narzucanych formach życia społecznego, a zwłaszcza we wprowadzanych w proces wychowania młodzieży obowiązkowych obchodów wszelkich sowieckich rocznic i wydarzeń. Szkolna organizacja ZMP, realizując polecenia czynników pozaszkolnych, 19 października 1948 roku zorganizowała uroczystość trzydziestolecia sowieckiego Komsomołu. Organizatorzy zaprezentowali recytacje, deklamacje i pieśni w języku rosyjskim, a prezes szkolnego ZMP wygłosił referat na temat aktualnej sytuacji politycznej. W spotkaniu wziął udział powiatowy szef ZMP oraz wicestarosta powiatu konińskiego. Powiatowy zarząd ZMP przekazał bibliotece szkolnej 32 książki³⁰. To, co zwraca uwagę w tym wydarzeniu, to wzrastające zainteresowanie czynnika politycznego wydarzeniami politycznymi na terenie szkoły i takie organizowanie uroczystości, by język rosyjski był elementem składowym edukacji i indoktrynacji politycznej.

KOMUNISTYCZNI „ŚWIĘCI” I ROCZNICE

Komunistom zależało na wytworzeniu swoistej ideologicznej nakładki na patriotyczny kalendarz wychowania młodzieży, który siłą inercji był realizowany w toku kształcenia i wychowania po roku 1944. Sukcesywnie wprowadzano – opisane było to już nieco wyżej – nowe rocznice i wspomnienia bohaterów nowego systemu tak, aby powoli wypierać to, na czym ufundowany był dotychczasowy system szkolnictwa i wychowania patriotycznego. Rządzący byli świadomi, że młodzi ludzie są podatniejsi na nowe wartości i cele, że łatwiej poddają się ideologizacji i wpływowi. Nie dziwi więc, że już w rok po śmierci generała Świerczewskiego organizowane były w skali kraju uroczystości związane z jego tragiczną śmiercią pod Baligrodem. Jak istotne było obchodzenie rocznic związanych z postaciami ważnymi z punktu widzenia ideologii komunistycznej świadczy wydany przez inspektora szkolnego Wacława

²⁶ *Kronika Państwowego Liceum Pedagogicznego...*, wpis z 23 lutego 1947 r.

²⁷ Tamże, wpis z 27 lutego 1949 r.

²⁸ APPO/K, ISK, sygn. 2, *Okólnik nr 2*, k. 257; *Kronika Państwowego Liceum...*,

²⁹ *Kronika Państwowego Liceum...*, wpis z 23 lutego 1950 r.

³⁰ Tamże, wpis z 19 października 1948 r.

Dybczaka okólnik, w którym przekazał instrukcję, w jaki sposób zorganizować poranek, jaki powinien mieć charakter i wydźwięk, a nadto dostarczył dwa egzemplarze książki o generale Świerczewskim *O człowieku, który się kulom nie kłaniał* (autor Janina Broniewska)³¹. Dla podniesienia rangi uroczystości zorganizowanej w Liceum zaproszono komendanta Rejonowej Komendy Uzupełnień, który odczytał referat o zasługach i znaczeniu „świętej pamięci” – tak napisał kronikarz – Świerczewskiego. Nie dziwi to jednak, skoro po pieśniach partyzanckich na koniec wspomnień o generale odśpiewano „Rotę”³². Wówczas jeszcze obydwa porządki wartości i starej i nowej tradycji się przenikały. Natomiast niecały rok później w związku z dwudziestą piątą rocznicą śmierci Lenina polecono urządzić pogadanki w trakcie tzw. dni lenińskich, które wyznaczono na okres 20-25 stycznia z zaleceniem obejrzenia filmu. Lakoniczność zapisu w okólniku obok takich spraw jak stypendia czy audycje radiowe dla szkół może świadczyć o swoistej rutynie, z jaką inspektorat szkolny przesyłał do szkół tego typu coraz liczniejsze polecenia³³.

2 maja 1948 roku w Miłosławiu zorganizowano obchody setnej rocznicy Wiosny Ludów. Uczestniczył w nich Bolesław Bierut ówczesny prezydent Rzeczypospolitej. Sześćdziesięcioro uczniów Liceum wzięło udział w tym wydarzeniu, a niektórzy wystartowali w sztafecie z Pyzdr do Miłosławia szlakiem poczty powstańczej³⁴. Z okazji tej samej rocznicy w Poznaniu w Muzeum Wielkopolskim zorganizowano okolicznościową wystawę pt. „Wiosna Ludów 1948”. Inspektor szkolny w Koninie poinformował o tej instalacji i zachęcał do odwiedzenia, by umożliwić młodzieży poznanie tych wydarzeń historycznych i utrwalenie w świadomości doniosłości dla Wielkopolski i Europy tego ruchu wolnościowego. Poleciał organizować wycieczki w porozumieniu z muzeum³⁵.

Kilka dni później z okazji rocznicy zwycięstwa nad Niemcami odbyło się przedstawienie pod nazwą „Wieś polska w zwyczajach i tańcach”. Obchody rocznicy połączono z obecnością przebywających na terenie Konina i okolic brygad „Służba Polsce”, które wieczorem odwdziczyły się zaproszeniem młodzieży Liceum na wieczorne ognisko³⁶. W tym miejscu należy odnotować, że stacjonujący w latach 1948-1951 w Barłogach i Koninie junacy wyregulowali koryto rzeki Warta i usypali wały przeciwpowodziowe. Przyciągano młodzież do SP szansą zdobycia kwalifikacji zawodowych i lepszym startem w przyszłość. Przez cały okres czuwano nad jej socjalistycznym wychowaniem, organizowano pogadanki czy spotkania z miejscową młodzieżą, jak przy okazji wspomnianych wyżej rocznic. Ich obecność wykorzystywano do pokazywania zmieniającej się Polski i oddziaływania na świadomość społeczną³⁷.

Służyła temu obecność ZMP w Liceum i coraz większy uzurpowany wpływ na wychowanie młodzieży. Powodowało to, że na terenie szkoły coraz częściej miały miejsce manifestacje i imprezy o konotacji politycznej. Urządzano akademie z okazji różnych

³¹ APPO/K, ISK, sygn. 2, Sprawa przydziału książek z dn. 2 kwietnia 1948 r., bp.

³² *Kronika Państwowego Liceum Pedagogicznego...*, wpis z 5 kwietnia 1948 r.

³³ APPO/K, ISK, sygn. 2, *Okólnik nr 7*, k. 153.

³⁴ *Kronika Państwowego Liceum...*, wpis z 2 maja 1948 r.

³⁵ APPO/K, ISK, sygn. 3, *Okólnik nr 44*, k. 33.

³⁶ *Kronika Państwowego Liceum Pedagogicznego...*, wpisy z 2 i 9 maja 1948 r.

³⁷ A. Choniawko, *Działalność Związku Młodzieży Polskiej we wschodnich powiatach Wielkopolski*, „Rocznik Wielkopolski Wschodniej” 1976, t. 4, 93-122.

rocznic, które uznawano za istotne dla skutecznie realizowanej ideologizacji. I tak na przykład 25 lutego 1948 roku zaangażowano młodzież w obchody trzeciej rocznicy powstania Ochotniczej Rezerwy Milicji Obywatelskiej³⁸.

W roku szkolnym 1949/1950 w zapisach Kroniki Liceum dominowały relacje z wydarzeń o charakterze ideologiczno-politycznym. W grudniu 1949 roku urządzono „Dni Stalinowskie”, które były szczególnie i bardzo rozbudowaną formą obchodów siedemdziesiątych urodzin Stalina. Program obchodów był rozbudowany i rozłożony na kilka dni: pogadanki podczas lekcji, dekoracja świetlicy, gazetki ściennie, wystawa dzieł Stalina, 18 grudnia w dniu urodzin akademicka ku jego czci, 21 grudnia wieczornica, a nawet deklaracje czynów społecznych o wartości 42 160 zł. W tym miejscu uderza swoista quasi-religijna intencjonalność rytualnego wypowiedzania życzeń i pozdrowień, które niczym zaklęcie miałyby się spełnić³⁹.

Rytuały i uroczystości kościelne z udziałem szkoły były organizowane spontanicznie siłą zwyczaju, którego komuniści nie zamierzali zwalczać do czasu umocnienia władzy. I tak na przykład 21 grudnia 1947 roku zorganizowano opłatek z udziałem księdza prefekta, który wygłosił okolicznościowe przemówienie, po nim życzenia złożył dyrektor Liceum. Następnie miało miejsce wspólne śpiewanie kolęd, deklamacje i występy muzyczne. Pojawił się także „gwiazdor w obecności aniołów i diabłów”, by wręczyć paczki dla najbardziej potrzebującej młodzieży. Wigilijne spotkanie opłatkowe było też okazją do nieformalnego wynagrodzenia przez Komitet Rodzicielski nauczycieli, którym wręczono po trzy tysiące złotych, a dyrektorowi pięć tysięcy. W tamtym czasie nauczyciele byli niedofinansowani i takie formy wdzięczności nie były czymś nadzwyczajnym, o czym świadczy ten kronikarski zapis⁴⁰.

30 kwietnia 1948 roku zgodnie z wytycznymi zorganizowano w Państwowym Liceum Pedagogicznym poranek z okazji Święta 1 Maja, podczas którego – dziesięć punktów programu – było zagajenie dyrektora Stasińskiego, referat na temat święta odczytany przez jednego z uczniów, były deklamacje utworów związanych ze świętem robotniczym, utwór grany na akordeonie i fortepianie, zatańczono też oberka. Całość poranka dotycząca święta robotniczego została zwieńczona „Rotą”. Nadto w *Kronice* odnotowano, że podczas akademii ogólnej (prawdopodobnie chodzi o uroczystości miejskie), która odbyła się tego samego dnia wieczorem, uczniowie Liceum przedstawili dwa punkty poranka, tj. deklamację zbiorową „Hymn pracy” i zatańczyli oberka „Ziemia Śląska”⁴¹.

Rok później, oprawa i zaangażowanie szkoły, jak i samych uczniów w obchody święta 1 Maja miały większy rozmach i bardziej rozbudowany scenariusz rozpisany na kilka imprez. Zaczęło się 29 kwietnia 1949, gdy młodzież urządziła występy dla pracowników „Rektyfikacji”, natomiast już następnego dnia w Liceum miał miejsce poranek, który rozpoczął się od zagajenia dyrektora, omawiającego temat znaczenia święta 1 Maja. W programie przewidziano odśpiewanie „Międzynarodówki” i referat jednego z uczniów poprzez tzw. czyny majowe, które z okazji święta zobowiązali się zrealizować uczniowie i nauczyciele. W czasie obchodów nie mogło zabraknąć pieśni o ideologicznej wymowie jak „Pieśń pracy i pokoju” czy deklamacji „Armia postępu”. Na koniec

³⁸ *Kronika Państwowego Liceum Pedagogicznego...*, wpis z 25 lutego 1948 r.

³⁹ Tamże, wpis z 18-21 grudnia 1949 r.; Uwaga: Stalin urodził się 18 grudnia 1878 roku, tak więc w istocie była to 71. rocznica jego urodzin.

⁴⁰ Tamże, wpis z 21 grudnia 1947 r.

⁴¹ Tamże, wpis z 30 kwietnia 1948 r.

robotnicy z zakładu opiekuńczego Liceum przekazali uczniom paczki⁴². Ten ostatni gest można interpretować jako próbę implementacji na nowy ideologiczny grunt zwyczaju obdarowywania prezentami z okazji innej niż Boże Narodzenie.

Obchody święta 1 Maja w 1950 roku, jak na warunki szkolne, nabrały większego rozmachu, a wynikało to z wytycznych, jakie trafiły do szkół ze zideologizowanych inspektoratów szkolnych realizujących politykę ministra Stanisława Skrzyszewskiego. Obchody miały charakter swoistej celebracji, którą rozpoczął dyrektor, by później na wzór sowiecki powołać prezydium obchodów – rodzaj fasadowego ciała złożonego z osób mających nadać rangę wydarzeniu. Następnie delegat zakładu opiekuńczego szkoły, jakim była Kopalnia Węgla Brunatnego, wygłosił okolicznościowy referat, w którym zawarł tezy wspólne dla wszystkich podobnych wystąpień w Polsce realizowanych według tego samego scenariusza. Tradycją nowej rzeczywistości stało się ogłaszanie z różnych okazji tzw. czynów. Tym razem młodzież i nauczyciele zobowiązali się do bezpłatnego wykonania wielu czynności, których kronikarz nie wymienił, ale można się domyślać, że dotyczyło to prac wewnątrz i na zewnątrz szkoły, zajęć dodatkowych, wykonania pomocy naukowych itp.⁴³ Następnego dnia młodzież i nauczyciele Liceum wzięli udział w pochodzie pierwszomajowym z czerwonym sztandarem i białoczerwoną flagą narodową oraz z transparentami, na których umieszczono okolicznościowe hasła ustalone przez władze polityczne⁴⁴.

Jednym z istotnych elementów wychowania i aprobującej narracji dla nowego kształtu państwa i ustroju, było głoszenie, że przydzielone Polsce tzw. ziemie zachodnie⁴⁵ są pradawnymi ziemią polskimi, które odzyskano wyłącznie dzięki Związkowi Sowieckiemu i współpracującym z nim komunistom tworzącym PKWN. W ramach tej propagandowej ofensywy zorganizowano w Liceum wycieczkę do Wrocławia, by zwiedzić Wystawę Ziem Odzyskanych. Sama wystawa została pomyślana prawdopodobnie przez Stalina jako forma usankcjonowania polskiego władztwa nad tymi ziemią i jako antyniemiecka i antyimperialistyczna akcja propagandowa. W wycieczce wzięło udział sześćdziesięcioro uczniów i siedmioro nauczycieli⁴⁶.

Zbliżający się zjazd zjednoczeniowy PPR i PPS związany był z jednej strony z propagandowym przygotowaniem wydarzenia jak ważne podwaliny pod jedność i budowę socjalizmu, z drugiej zaś okazją do przeglądu zasobów kadrowych obydwu partii. W powiecie konińskim PPR zorganizowała swój zjazd w celu wybrania delegatów na zjazd zjednoczeniowy zaplanowany na grudzień 1948 roku. Zjazd był także okazją dla delegatów, by wzięli udział w obchodach rewolucji bolszewickiej, którą kronikarz wtedy jeszcze nazywał „Rewolucją Listopadową”. To ostatnie określenie świadczy o tym, że język propagandy i komunistycznej narracji jeszcze nie ukształtował powszechnie uznanych i używanych określeń. Sowietyzacja tego typu uroczystości poza przekazem propagandowym wykorzystywała język rosyjski, który zagościł podczas tego typu imprez⁴⁷. Władze szkoły były zobowiązane okólnikiem inspektora szkolnego do wykonania

⁴² Tamże, wpis z 29 kwietnia 1949 r.

⁴³ Tamże, wpisy z 29 kwietnia i 1 maja 1949 r.

⁴⁴ Tamże, wpis z 1 maja 1950 r.

⁴⁵ *Wystawa Ziem Odzyskanych*, <https://halastulecia.pl/o-hali/historia-hali/wystawa-ziem-odzyskanych/> [dostęp: 1.03.2021]

⁴⁶ *Kronika Państwowego Liceum Pedagogicznego...*, wpisy z 6 i 7 października 1948 r.

⁴⁷ Tamże, wpis z 7 listopada 1948 r.

polecenia Kuratora Okręgu Poznańskiego, by przeprowadzić pogadanki dla młodzieży. Miano w nich pokazać

historyczne znaczenie połączenia partii: Polskiej Partii Robotniczej i Polskiej Partii Socjalistycznej, w jednolitą ideologicznie partię robotniczą [...] dla przyspieszenia gospodarczej i kulturalnej odbudowy kraju, ustanowienia i ugruntowania ustroju sprawiedliwości społecznej [...].

W świetle dość skrupulatnego odnotowywania wszelkich ideologicznie i partyjnie zabarwionych wydarzeń w *Kronice* Liceum może zastanawiać brak odnotowania pogadek na temat zjednoczenia ruchu robotniczego⁴⁸. Sytuacja w Polsce na przełomie lat czterdziestych i pięćdziesiątych XX wieku wskazywała na postępujący proces stalinizacji i ideologizacji przejawów życia społecznego. Rytualizacja publicznych wystąpień i manifestacji realizowana była według odgórnie określonych scenariuszy. Miejsca, w których się odbywały komunistyczne celebracje, nicowane były nowymi nazwami i tak Rynek Garncarski (dzisiaj plac Zamkowy) został nazwany placem Stalina, którego centralnym punktem był postument z popiersiem Generalissimusa. Na tym placu w dniu 2 października 1949 roku młodzież Liceum uczestniczyła w manifestacji w ramach ogólnopolskiej akcji na rzecz pokoju. Dzień wcześniej szkoła zorganizowała poranek poświęcony pokojowi. Uczestniczyli w nim uczniowie, nauczyciele, a przedstawiciel młodzieży odczytał stosowną rezolucję wspierającą tę inspirowaną przez Związek Sowiecki międzynarodową akcję polityczną⁴⁹.

ZAKOŃCZENIE

Sowietyzacja i działania prowadzące do podporządkowania oświaty ideologii komunistycznej w drugiej połowie lat czterdziestych XX wieku są faktem. Znalazło to potwierdzenie nie tylko w relacjach i odczuciach uczestników i świadków tamtych wydarzeń, ale doczekało się wielu opracowań naukowych, w których badacze sięgnęli do dokumentów oficjalnych i tajnych. Znaleźli w nich potwierdzenie, że wbrew oficjalnym zapewnieniom, komuniści i osoby w ich imieniu realizujące politykę oświatową i wychowawczą mieli wyznaczony cel, a było nim stworzenie warunków do wykształcenia nowego człowieka akceptującego i przyjmującego za swój nowy porządek polityczny i ideowy, jakim były socjalizm i komunizm. Zbadano tę problematykę w różnym zakresie i w odniesieniu do różnych geograficznych uwarunkowań, jednakże wnioski w ostatecznym rozrachunku były podobne, jeśli nie tożsame.

Niniejsze opracowanie świadomie zostało oparte o wycinkowe źródło, jakim jest *Kronika* Państwowego Liceum Pedagogicznego w Koninie i jej zapisy z lat 1947-1950. Sam dokument źródłowy ma znacznie szerszy zasięg, bo jego zapisy kończą się w roku 1964, jednakże założeniem było zbadanie na przykładzie Liceum Pedagogicznego wycinka historii w okresie kierowania ministerstwem oświaty przez Stanisława Skrzyszewskiego, głównego wykonawcę komunistycznej indoktrynacji i ideologizacji. Artykuł nie wyczerpuje w opisie wszystkich okoliczności i uwarunkowań decyzji podejmowanych wobec oświaty i wychowania, stanowi tylko swoistego rodzaju zgłoszenie badawcze, które znajdzie odzwierciedlenie i realizację w ramach szerszego projektu.

⁴⁸ APP/K, ISK, sygn. 2, *Okólnik* nr 88, k. 138.

⁴⁹ *Kronika Państwowego Liceum Pedagogicznego...*, wpisy z 1 i 2 października 1949 r.

IDEOLOGICZNY WYMIAR WYCHOWANIA W LICEUM PEDAGOGICZNYM W KONINIE
NA PODSTAWIE ZAPISÓW KRONIKI SZKOLNEJ 1947-1950

Słowa kluczowe: ideologizacja, indoktrynacja, szkolnictwo, oświata, wychowanie, sowietyzacja

Autor artykułu w syntetyczny i obrazowy sposób, na podstawie kroniki szkolnej Państwowego Liceum Pedagogicznego w Koninie, przedstawia politykę komunistycznej indoktrynacji i ideologizacji kandydatów na nauczycieli w Wielkopolsce Wschodniej.

THE IDEOLOGICAL DIMENSION OF UPBRINGING AT THE PEDAGOGICAL SECONDARY SCHOOL IN KONIN BASED ON THE RECORDS OF THE SCHOOL CHRONICLE 1947-1950

Keywords: ideologization, indoctrination, education, education, upbringing, sovietization.

The author of the article in a synthetic and illustrative way, based on the school chronicle of the State Pedagogical Secondary School in Konin, presents the policy of communist indoctrination and ideologization of teacher candidates in Eastern Greater Poland.

Bibliografia:

Źródła:

Archiwum Państwowe w Poznaniu, Oddział w Koninie

Inspektorat Szkolny w Koninie (1945-1950)

Kronika Państwowego Liceum Pedagogicznego w Koninie (1947-1964).

Źródła drukowane:

Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 28 listopada 1946 r. o uznaniu „Towarzystwa Przyjaciół Żołnierza” za

stowarzyszenie wyższej użyteczności i rozwiązaniu stowarzyszenia „Polski Biały Krzyż” (Dz. U. 1947 nr 2 poz. 6)

Obwieszczenie Prezesa Rady Ministrów z dnia 25 stycznia 1947 r. w sprawie ogłoszenia stowarzyszenia wyższej użyteczności „Towarzystwo Przyjaciół Żołnierza” (M.P. 1947 nr 51 poz. 361)

Opracowania:

Chmielewski W. (2007), *Licea pedagogiczne formą kształcenia nauczycieli szkół podstawowych w latach 1944-1956*, „Przegląd Historyczno-Oświatowy”, nr 1-2

Chmielewski W. J. (2014), *Stanisław Skrzyszewski wobec ludzi nauki: W świetle własnych notatek, listów i pism (1944-1950)*, Warszawa

Choniawko A. (1976), *Działalność Związku Młodzieży Polskiej we wschodnich powiatach Wielkopolski*, „Rocznik Wielkopolski Wschodniej”, T. 4

Choniawko A. (1979), *Podstawowe problemy rozwoju i działalności PZPR w Wielkopolsce wschodniej w latach 1948-1975*, „Rocznik Koniński”, nr 7

Dziurok A. (2016), *Priorytety polityki wyznaniowej władz Polski „Ludowej” w okresie stalinowskim 1944-1949*, „Glaukopis”, nr 33,

Gołdyn P. (2015), *Kronika szkolna jako nie(d)ocenione źródło do dziejów regionalnej*, [w:] *Badania historyczne w pedagogice. Konteksty źródłowe*, red. W. Szulakiewicz, Toruń

Gołdyn P. (2019), *Źródła do dziejów szkolnictwa w Polsce w XX wieku. Sprawozdania szkolne – protokoły rad pedagogicznych – kroniki szkolne*, Poznań.

Król J. (2011), *To idzie młodość. Związek Młodzieży Polskiej w szkole średniej ogólnokształcącej w latach 1948-1957*, Kraków

Kryńska E. J. (2012), *Polski Biały Krzyż (1918-1961)*, Białystok

Maciejewski Z., Tylak T. (1997), *Od Liceum Pedagogicznego do Kolegium Nauczycielskiego w Koninie, czyli słowo o konińskich placówkach kształcenia nauczycieli*, [w:] *50 lat kształcenia nauczycieli. Konin 1947-1997*, red. Z. Maciejewski, Konin

Magier D. (red.) (2016), *To idzie młodość. Młodzież w ideologii i praktyce komunizmu*. Lublin

Michalak Z. (1997), *Z dziejów Państwowego Liceum Pedagogicznego w Koninie. 1947-1969*, [w:] *50 lat kształcenia nauczycieli. Konin 1947-1997*, red. Z. Maciejewski, Konin

Świętochowska E. (2016), *Uroczystości szkolne jako forma indoktrynacji dzieci i młodzieży w latach 1944-1956*, [w:] *To idzie młodość. Młodzież w ideologii i praktyce komunizmu*, red. D. Magier, Lublin

Internet:

Wystawa Ziem Odzyskanych, dostępne na stronie internetowej: <https://halastulecia.pl/o-hali/historiahali/wystawa-ziem-odzyskanych/> [dostęp: 1.03.2021]